

2. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. - К.: Либідь, 1994; Шановал Ю.І. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. - К., 1993.
3. Сухонос В.В. Організація і діяльність прокуратури України: історія і сучасність. Монографія. - Суми: Університетська книга, 2004. - С.200-205.
4. Ведомости Верховного Совета СССР. - 1955. - №9. - Ст.222.
5. Прокуратура в Україні: Збірник нормативних актів. - К., 2000. - С.10; Наказ Генерального прокурора України №61 від 24.12.03 р. "Про затвердження індексів структурних підрозділів Генеральної прокуратури України".
6. Косюта М.І. Прокурорська система в Україні в умовах демократичного суспільства. - Одеса, 2002; Якимчук М.К. Проблеми управління в органах прокуратури України: теорія і практика. - К., 2001.
7. Васильєв Г.А. Спільних нам успіхів // Голос України. - 2003. - 29 листопада; Юридичний вісник України. - 2003. - №48. - С.5.
8. Концепция подбора, расстановки, закрепления и воспитания кадров органов прокуратуры (кадровая политика) // НИИ ПУЗиП. - М., 1995.
9. Прокуратура в Україні: Збірник нормативних актів. - К., 2000. - С.23.
10. Там само. - С.24.
11. Сухонос В.В. Вказ. праця. - С.207.
12. Там само. - С.208.
13. Гончаренко В.Д. Хрестоматія з історії держави і права України. В 2 т. - Видавничий дім "ЮРЕ", 2000. - Т.2. - С.308.
14. Там само. - С.319.

ВАСИЛЕНКО В.А.

ДОПИТАННЯ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ МОВНИЙ ЕТНОЦЕНТРИЗМ

Зважаючи на те, що глобалізаційні процеси у світі та розвиток міжкультурної комунікації спонукають молоду Українську державу до активної діяльності у міжнародних стосунках, проблема етноцентризму постає важливою з огляду на усвідомлення особливостей власної мови й культури та можливостей використання таких особливостей у міжкультурній взаємодії.

На це, зокрема, звертають увагу І.Лосєв, Є.Бартмінський, А.Вежбицька, В.Жайворонок, Ю.Караулов, Н.Мечковська та ін.

Зосередимося на визначенні та дослідженні етноцентризму мовного сприйняття реального світу, на відміну від етноцентризму соціальної поведінки чи міжкультурної комунікації, які досліджувалися раніше представниками різних галузей сучасної науки. Отож, основним завданням нашої статті фактично стає виокремлення та з'ясування особливостей існування та реалізації українського мовного етноцентризму.

Важливим атрибутом етноцентричного світосприйняття, притаманного тому чи іншому етносу, є наявність у його

етносвідомості та мові стереотипів, які відображають особливості його життя, побуту, вірувань, обрядів. Сучасні дослідники етнічної культури розглядають такі стереотипи через призму образного осмислення та мовної символізації предметів реального світу та міфологічних уявлень.

В.Жайворонок зазначає, що взаємодія фізичного та духовного, реального та ірреального в свідомості людини спонукає її до мислення образами. Тим самим предметний світ зазнає в людській свідомості символізації [1, с.53]. Таким чином через символізацію певної реалії об'єктивного світу виникає символічний образ як у мові, так і у етносвідомості мовця. Зокрема, подібні явища фіксуються в різноманітних групах слів, так чи інакше причетних до узагальнених мовних характеристик, наприклад, назви поселень за іменами дерев: Стародуб, Вишня, Береза, Дубовий гай, Козацька діброва.

У номінативних одиницях української мови можна простежити вплив етноцентричного мислення на прикладах власних імен і прізвищ, таких як Млада (на позначення молодості); Добромисл (той, хто має лише добрі думки та наміри); Мирослав (на позначення миролюбності); Гуляйвітер, Рябошапка (прізвища, утворені складанням основ, зазвичай містять зовнішню або внутрішню характеристику особи); Стасів, Яцишин (вказують на родову належність); Паламарчук, Коваленко (також вказують на родову належність, але молодшої за віком особи у родині); Куліш, Доля, Калина (характеристика особи, пов'язана з певною реалією довкілля); Рева (від дієслова «ревіти», вказує на особливості характеру особи чи її дії). Варто зазначити, що багато сучасних українських прізвищ походять з часів Запорізької Січі, де втікачам давали нові прізвища, а часто й прізвиська, коли ті прибували на Січ, зокрема для того, щоб їх не могли знайти вороги. Скажімо, Гардовий, Крамар, Саловоз, Стороженко вказують на характер діяльності, якою займалися козаки; Чигиринський, Волошко, Сербин походять від назви регіону або навіть країни, з якої прибув козак до товариства; Рябоко, Чуб, Хижняк містять зовнішню або внутрішню характеристику людини; Комар, Куниця, Соболь вказують на схожість з певним представником фауни чи флори; Непийвода, Перебийніс, Убийвовк є унікальними і не мають аналогій у будь-якій іншій мові, оскільки їх своєрідність виявляється не лише у значенні прізвища, а й способі його творення.

Особливості мовної свідомості будь-якого народу можна віднайти й у синонімічних рядах лексичного шару його мови, оскільки в них найяскравіше відбивається закон аналогії та

прстежуються елементи подібності мовних явищ за семантичними та символічними ознаками. Скажімо, таке сакральне для кожного українця поняття, як хата, реалізується в мові у вигляді синонімів: житло, помешкання, оселя (з нейтральним забарвленням; приміщення, призначене для життя людей); хатина (часто невелика, убога); покій (навпаки, розкішне, багате приміщення); світлиця (чисте, парадне приміщення); традиційно-народні варіанти мазанка, хворостянка, ліплянка (зроблена з глини, сирцевої цегли або хмизу, обмазаного глиною); більш сучасні квартира (частина житлового будинку з окремим ходом) та кімната (окреме приміщення перев. для проживання в квартирі, будинку).

Цікавим прикладом етноцентризму мовного світосприйняття є синонімічний ряд концепту зрадник. Українська історія має багато прикладів зрадництва й антипатріотизму, що знайшло своє відображення у мові. Найпершою аналогією, що спадає на думку, є аналогія зрадника з Іудою (Юдою), що безперечно має біблійське коріння (пор. Юдин поцілунок). Ця аналогія не може бути власне українською, оскільки схожий концепт можна знайти й у інших мовах (зокрема рос. Иуда, англ. Judas), хоча він має неабиякий вплив на формування образу зрадника у свідомості українця з точки зору християнської моралі, зокрема хриstopродавець, запроданець, відступник, недовірок [2].

Незважаючи на те, що поняття етноцентризму часто сприймається у негативному світлі, можна говорити, що етноцентризму - це невід'ємна частина повсякденного психологічного та мовного існування особистості в її етнічному оточенні. Оскільки ж важливими елементами вираження етноцентризму в мовній свідомості особистості вбачаємо певні мовні та культурні стереотипи, можна говорити про важливість подальшого вивчення й опрацювання цієї проблеми з огляду на вираження стереотипів у етноцентричній свідомості мовця.

1. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти дослідження // Мовознавство. - 2001. - №5. - С.48-63.

2. Практичний словник синонімів української мови / За ред. С.Караванського. - К.: Укр. книга, 2004. - 448 с.